

Våldtäkten

Våldtäkten

dramat Nijinskij

av Christian Lanciai (2015)

Personerna:

Sergej Diagilev
Vaslav Nijinskij
Mikael Fokin
Tamara Karsavina
Leon Bakst
Igor Stravinskij
Baron Dimitri de Gunzburg
Romola de Pulszky
Drobetskij
2 byråkrater
Richard Strauss
Maestro Enrico Cecchetti

Handlingen omspanner det kritiska skedet av Vaslav Nijinskis karriär från 1912 framåt.

Akt I scen 1. Ett hotellrum.

Diagilev Men du måste förstå, min käre pojke. Mikael Fokin vill dig bara väl.
Nijinskij Men varför förföljer han mig då?
Diagilev Han förföljer dig inte. Han förstår dig bara inte.
Nijinskij Nej, han är bara svartsjuk och avundsjuk för din gunst.
Diagilev Så barnslig är han inte. Han ser inte den fulla vidden av din begåvning.
Nijinskij Han är den bästa av alla koreografer. Ingen kan vara bättre än han. Jag vill bara åstadkomma något annorlunda, inte konkurrera med honom.
Diagilev Det är just det han inte förstår. Han ser dig som en obehörig rival som inkräktar på hans område. Men vi behöver något nytt, det är du villig att ge oss, och det vill jag uppmuntra, men utan att förfördela honom.
Nijinskij Varför kan han inte förstå det?
Diagilev Därför att han inte förstår ditt geni.

Nijinskij Jag är bara en akrobat för honom, den bästa av dansare, men inte mer än bara en akrobat från landet, som råkar ha extra starka fötter och därför kan hoppa högre än någon annan dansör, och därför har jag blivit en *freak* och din stjärtgosse, och så ser han ner på mig för det.

Diagilev Nej, så är det inte, Vaslav. Han ser dig inte som min stjärtgosse, för det vet han mycket väl att du inte är. Han respekterar vårt förhållande men inte ditt geni.

Vaslav Vad är då mitt geni? Vad gör mig då så unik? Och om han ändå ser att jag är begåvad, varför vill han inte låta mig pröva andra vingar än bara mina fötters?

Diagilev Det är just det problemet vi måste komma till rätta med. Vi måste bredda hans tolerans.

Vaslav Om han inte kan förstå det av sig själv kan han inte tvingas till att förstå det.

Diagilev Du menar att dumhet är obotlig?

Vaslav Bara om man inte själv vill inse den och övervinna den. Men Mikael Fokin är inte dum. Han är bara fackidiot.

Diagilev Han är experten och den absoluta mästaren på sitt område, men det har gjort honom begränsad. Det spelar ingen roll vad han säger, Vaslav. Du skall få göra din balett.

Vaslav Men jag vill inte såra honom.

Diagilev Ingen vill såra honom. Han sårar sig själv med att inbilla sig saker.

Vaslav Då måste vi ta honom ur hans inbillningar och fördomar.

Diagilev Precis. Därför har jag kallat hit honom.

Vaslav Här och nu?

Diagilev Här och nu.

Fokin (inträder) Ni har kallat mig. Här är jag.

Diagilev Utmärkt, maestro. Säg mig nu vad det är för fel på Vaslavs balett.

Fokin Sergej, du ber om det. Det är ingen balett.

Diagilev Om det inte är en balett, vad är det då?

Fokin Ett experiment i äventyrlig riktning som saknar allt vad som utmärkt den ryska baletten hittills, form och skönhet och renhet.

Diagilev Man varför kan du inte unna oss detta experiment?

Fokin Det är inte en fråga om missunnsamhet. Det är en varning. Det är en farlig kurs som kan styra den ryska baletten mot ett skeppsbrott.

Diagilev Nu dramatiserar du allt.

Fokin Jag ser faror bortom rampljuset som ni inte ser. Jag vädrar faran av en upprörd och buande publik, jag vädrar fiaskon och schismer, jag ser grundstötning och oreparerbara skador för den ryska baletten som resultat.

Diagilev Med andra ord, du är rädd.

Fokin Jag känner mig som en lots som min kapten inte vill lyssna på eller lyda.

Diagilev Och varför skulle ditt väderkorn vara säkrare än mitt?

Fokin Du bestämmer, Sergej. Jag säger bara vilka försåtliga rev vår skuta håller på att styra mot.

Diagilev Vi ämnar styra förbi dem och gå flotta över dem.

Fokin Det kan ni säga så länge grundstötningen inte är ett faktum.

Sergej Lyssna på mig, Mikael. Jag medger att det är ett experiment i en helt ny riktning, men det kan inte misslyckas. Musiken är förträfflig. Det är modern impressionistisk musik, men den är magisk och måste trollbinda publiken. Vaslavs koreografi är en tolkning av den grekiska antika arkaismen, vilket förtydligas genom de förhistoriska kostymerna och stela rörelsernas stilistik, som vill återuppväcka den äldsta grekiska kulturgröningen. Vi vill göra det så ursprungligt som möjligt.

Fokin Men resultat blir en riskabel primitivism!

Sergej Och vad är det för del på primitivism? Är inte all grundläggande litteratur för vår civilisation, som Bibeln och Homeros, utpräglat primitiv? Är det inte just där i det primitiva som den kreativa urkraften ligger?

Fokin (ger upp) Sergej, det är din balett. Det är ditt fiasko. Det är ditt äventyr. Men jag är orolig.

Sergej Det behöver du inte vara.

Vaslav Ge mig en chans, Mikael.

Fokin Du är så ung. Du vet inte vad du ger dig in på. Du förstår inte det elementära i att göra koreografi. Du är så omogen.

Vaslav Du är bara avundsjuk för att Sergej favoriserar mig mer än dig.

Fokin Nu är du dessutom barnslig. Jag är mognare än du, det kan vi inte bortse från, och jag hade bara helst sett att du hunnit mogna lite till innan du sätter i gång med att skapa egna baletter.

Sergej Bra, nu har vi talat ut. Nu kanske vi förstår varandra lite bättre än tidigare. Mikael går med på din balett, Vaslav. Inga problem. Är det bra så?

Vaslav Jag tror inte han är nöjd.

Fokin Jag försöker bara undvika skandaler.

Sergej Du slipper ha något som helst ansvar i den här produktionen. Den är helt och hållet min och Vaslavs.

Fokin Vaslav har envist vägrat låta mig ge honom några goda råd.

Vaslav Det är min balett och inte din. Om du fått råda hade den blivit din.

Fokin Du överskattar mig.

Sergej Gå nu tillbaka och ta det lugnt, Mikael. Vi träffas till övningarna.

Fokin (går surmulet)

Vaslav Han är inte nöjd.

Sergej Så låt honom vara missnöjd. Om han inte tycker om det kan han lämna sällskapet. Ingen är outhärlig.

Vaslav Tvärtom, Sergej. Vi är alla outhärliga.

Sergej Jag tror säkert han stannar kvar.

Vaslav Utan honom faller den ryska baletten.

Sergej Den skulle även falla utan dig, och även utan mig. Du har rätt. Vi är alla outhärliga.

Vaslav Nu är jag hungrig.

Sergej Jag har beställt upp lite vindruvor och champagne.

(Det knackar på dörren, och in rullar en kypare ett litet rullbord med vindruvor och champagne. Impressarion och dansören får genast annat att tänka på.)

Scen 2. På scenen.

Tamara Du får inte försöka stoppa honom. Han är kärnflamman för hela baletten. Diagilev säger att ingen är outhärlig, men han är faktiskt outhärlig för den ryska baletten.

Fokin Jag vill inte stoppa honom. Jag vill bara sakta ner honom.

Tamara Det är samma sak.

Fokin Nej, det är det inte. Han får gärna experimentera, men han får inte skena. Då kan han skena iväg med hela baletten, och den kan råka i upplösning.

Tamara Du ser spöken på ljusa dagen och målar fan på en dörr som inte finns.

Fokin Och varken du eller Diagilev ser faran.

Tamara Vilken fara?

Fokin Där ser du! Du ser ingenting!

Tamara Upplys mig.

Fokin Faran är, att Nijinskij går över gränsen och drar hela baletten med sig.

Tamara Jag tror inte det är någon risk. Han är fläckfri och god alltigenom. Han är osårbar som geni. Han om någon står suveränt över oss alla.

Fokin Du avgudar honom.

Tamara Nej, jag älskar honom.

Fokin Det är samma sak. Det gör dig blind.

Tamara Nej, seende.

Fokin Ni är hopplösa.

Tamara Det är dags för mig och Vaslav att repetera. Här kommer han nu.

Fokin Jag lämnar er i fred. Jag ska inte tjata mera. (*går*)

Vaslav Vad ville Fokin?

Tamara Han är rädd för din nya balett.

Vaslav Han är rädd för det nya. Det behöver han inte vara.

Tamara Det är precis vad jag försöker säga honom.

Vaslav Men vad ser han för risker? Jag förstår det inte. Visst är det ett djärvt experiment, men varje konst måste hela tiden förnya sig, och i synnerhet baletten. Men Fokin vill inte experimentera längre. Han har funnit sina idealiska former och blivit kär i dem, och därför vill han stagnera med dem. Det går inte.

Tamara Han är dock experten.

Vaslav Jag vet, och jag respekterar honom. Varför vill han då inte respektera mig?

Tamara Du är så ung.

Vaslav Jag tror han bara är svartsjuk på min gunst hos Diagilev, som får honom att känna sig utanför.

Tamara Om det ändå vore så enkelt.

Vaslav På vilket sätt är det svårare?

Tamara När du själv blir äldre och övergår till att mera bli koreograf än ledande dansör kommer du att förstå någonting om begreppet yrkesstolthet.

Vaslav Det är bara fåfänga.

Tamara Inte riktigt. Fåfång är man som ung och omogen, när det är helt naturligt för en att skena iväg med sitt självklara övermod, som inte är något annat än ungdomlig hälsa, och inget ont i det, men förr eller senare når man en punkt när man genomskådar sig själv och inser sina begränsningar. Då träder mognaden in, och då övergår man från övermod till självtillit, när man börjar slå vakt om sina erövringar och vad man uppnått, när man inser att man inte längre kan överträffa sig själv.

Vaslav Du är så klok, Tamara.

Tamara Jag börjar själv närma mig den åldern då jag inte riktigt längre räcker till för min ungdoms topprestationer. Men du har allting framför dig ännu och kan fortfarande utvecklas hur mycket som helst. Se bara till att du inte flyger för nära solen och får dina vingar brända, så att du måste störta skadad ner till jorden i ett fall som kan göra mera ont än att det någonsin kan botas.

Vaslav Nu låter du som Fokin.

Tamara Jag vill dig bara väl.

Vaslav Det vill han också. Men han tycker inte om mitt förhållande med Diagilev. Ogillar du det också?

Tamara Inte alls, men jag oroar mig för att han kan utnyttja dig.

Vaslav Det gör han redan. Det gjorde han från början. Bland annat därför vill jag börja koreografera och finna nya egna vägar, och han är god som låter mig göra det.

Tamara Vi har en perfekt bas genom den ryska balettens landvinningar sedan Tjajkovskijs och Petipas tider, som gjort oss till oslagbara som världens ledande balettkompani, och det är en ställning som det är värt att värna om och utveckla vidare utan att ge avkall på den solida grunden.

Vaslav Det är just så som Fokin resonerar.

Tamara Men han har rätt.

Vaslav Naturligtvis har han rätt. Men det ena behöver inte utesluta det andra. Vi har allt det andra kvar med alla hans stjärnbaletter, även om jag skapar en ny balett som bryter mot traditionen.

Tamara Ingenting kan stoppa dig, Vaslav, och allra minst någon av oss som alla älskar dig.

Vaslav Allra roligast är det att dansa med dig, Tamara.

Tamara Ändå är jag bara en trasdocka i dina händer som medel för dig att få glänsa.

Vaslav Men utan dig skulle jag inte glänsa.

Tamara Men ibland är jag orolig för dina vilda krumsprång. Hur klarar du egentligen det vilda sluthoppet ut genom fönstret?

Vaslav Du har rätt. Jag är fullkomligt slut efteråt. Jag måste nästan ligga still i fem minuter på golvet för att hämta mig efter ansträngningen.

Tamara Men så glänsar du också tillräckligt för att blända hela världen.

Vaslav Gud har begåvat mig med fågelvingar på fötterna. Det är inte mitt fel. Jag är hans gåva till mänskligheten genom den skönhet han gett mig att kunna berika konsten med, som det är mitt ansvar att förvalta.

Tamara Och det gör du väl.

Vaslav Och det vill jag fortsätta med. Men för att kunna gå vidare måste jag få ta steget ut i den moderna nyskapande baletten utan hinder för experimenterandet.

Tamara Du får som du vill. Men har du inga skrupler?

Vaslav Jag vill inte såra någon. Jag vill inte såra Mikael Fokin. Jag vill inte såra Diagilev, även om det känns som att jag kränker hans kärlek när jag ibland inte kan låta bli att dröja med blicken vid någon av de unga ballerinnorna.

Tamara Det är bara naturligt. Om du vill gifta dig en dag har Diagilev ingen rätt att hindra dig.

Vaslav Han kommer att bli sårad.

Tamara Har det gått så långt?

Vaslav Det går längre hela tiden.

Tamara Vad menar du?

Vaslav Han vill inte tillbringa en natt utan mig.

Tamara Ligger han med dig som med kvinnor?

Vaslav Han har svårt för kvinnor. De väcker hans avsky och förakt. Han kan inte fördraga dem utom inom arbetet. Nej, han kan inte ligga med kvinnor. Men han älskar mig, och med mig kan han ligga.

Tamara Men han kränker dig inte?

Vaslav Det skulle han aldrig kunna göra, lika litet som jag skulle kunna såra honom.

Tamara Du är för god för denna världen, Vaslav. Du är alla till lags, tjuvar alla och gläder alla med ditt väsen. Därför är vi oroliga för att du skulle kunna fara illa.

Vaslav Inte så länge jag dansar. Så länge jag har en scen och en publik att dansa för och ett sällskap bakom ryggen är jag osårbar.

Tamara Det skall vi satsa allt på att får fortsätta.

Vaslav Det är väl i allas vårt gemensamma intresse.

Tamara Låt oss nu arbeta en smula och inte bara prata. Vi måste gå igenom några av de nya stegen.

Vaslav Ja, det måste vi. *(De intar genast sina positioner, Vaslav med sina händer om Tamaras midja, och Tamara redo i grundposition med armarna uppsträckta. De är klara att börja, och musiken sätter i gång.)*

Akt II scen 1.

Fokin Det är den totala skandalen. Jag vet inte om jag vill vara med längre.

Bakst Jag tror inte han menade något med det.

Fokin Skojar du? Det var ju övertydligt!

Bakst Det var kanske en nyck. Det verkade mest som en improvisation.

Fokin Hela baletten är en hybrid och bastard! Han korrumperar hela balettkåren! Det är en skändlighet!

Bakst Ta det lugnt. Här kommer chefen.

Fokin Kan du tolerera en sådan skandalisering av den ryska baletten?

Diagilev Du dramatiserar.

Fokin Som om det behövde dramatiseras! Publiken buade! Det har aldrig hänt förut, åtminstone aldrig inför någon av mina baletter!

Diagilev Det var en ungdomlig nyck. Jag tror inte den var planerad.

Fokin Det var illa nog att den förekom!

Bakst Här kommer delinkventen själv. Gratulerar till framgången, Vaslav! Vi har gjort det igen!

Vaslav Tack, Leon. Det var mycket tack vare din enastående kostymering.

Fokin Framgång! Publiken var i uppror! Det var en skandal!

Vaslav Du döljer illa din avund, maestro.

Fokin Avund! Jag slutar! Jag vill inte vara med längre, om hela baletten skall dras i smutsen genom dina offentliga tarvligheter!

Diagilev Seså, Mikael, sansa dig. Vad menade du egentligen med slutklämmen, Vaslav? Var den avsiktlig?

Vaslav Naturligtvis var den avsiktlig.

Fokin Du masturberade offentligt inför hela Paris!

Vaslav Nu överdriver du. Handlingen var symbolisk.

Fokin Men övertydlig i sin skändlighet!

Vaslav Nej, den var bara naturlig. Får en faun inte vara naturlig?

Bakst Han hade dansat ensam tillsammans en bra stund med en hop vackra nymfer. Jag kan förstå slutklämmen. Den var logisk.

Fokin Det var inte längre balett!

Diagilev Så ägde det också rum efter att baletten slutat. Försök vara tolerant, Mikael.

Fokin Vi är skandaliserade! Jag känner mig befläckad av Vaslavs tarvlighet!

Diagilev Du kommer över det.

Fokin Men baletthistorien gör det aldrig. Den är bragt ur balans! Den glömmer det aldrig!

Diagilev Gå hem och lägg dig, Mikael. I morgon har du glömt hela saken. Liksom det är tillåtet för Vaslav att någon gång komma med ett djärvt grepp som utmanar hela publiken är det tillåtet för dig att någon gång få ett utbrott. Faktum kvarstår att baletten gjorde succé, och det kan du inte missunna Vaslav.

Fokin (går rasande)

Vaslav Han förlåter mig aldrig.

Diagilev För din utmaning?

Vaslav För att min balett gavs företräde framför hans.

Diagilev Vi kan inte ha kvar honom om han fortsätter så där.

Bakst Tänker du avskeda honom?

Diagilev Det går inte. Han är kontrakterad. Men det verkar vara dags för honom att ta ledigt. Han far säkert gärna hem till Ryssland emellan.

Tamara (kommer in, omfamnar Vaslav) Gratulerar, min pojke! Din balett gjorde succé! Men var det nödvändigt att avsluta den med en vulgaritet?

Vaslav Var den så vulgär?

Tamara Den var mera onödig än vulgär. Debussys musik är magisk alltigenom, och din balett manifesterar magin ypperligt hela vägen, ända tills faunen gör sig skyldig till en obscenitet.

Vaslav Sinnet rann på mig. Min fantasi spelade mig ett spratt. Vi kan ta bort det, om du vill.

Diagilev Det gör varken till eller från om faunen gör sin fula gest eller inte, men effektivt var det. Alla tidningarna kommer att skriva om det som en sensationell nyhet. Det är din balett, Vaslav. Du har rätt att dansa den som du själv vill.

Vaslav Jag ska inte göra så mera, men det var inte illa menat. Det var bara menat som att låta faunen uttrycka sin mänsklighet.

Bakst Jag är säker på, Vaslav, att du inte menade att han masturberade med slöjan. Jag såg det bara som en symbolisk gest.

Vaslav Det var så det var menat.

Diagilev Då lägger vi det till handlingarna. Jag hoppas Mikael kommer över det. Annars är inte ens han oumbärlig för oss.

Bakst Han kommer säkert över det.

Fokin (kommer tillbaka) Har ni hört den förskräckliga nyheten?

Diagilev Har det hänt något?

Fokin Vår teater i Petersburg har brunnit ner. Vi har ingen vintersäsong i Petersburg längre.

Diagilev Nej! Det får inte vara sant!

Fokin Katastrofen är ett faktum.

Diagilev Och du har fått det bekräftat?

Fokin Det står redan i alla ryska tidningar. Jag fick ett telegram hemifrån.

Diagilev Vintersäsongen är förstörd!

Tamara Maestro, glöm inte vår inbjudan till Sydamerika.

Diagilev Buenos Aires?

Tamara Södra halvklotets största metropol med en teater lika magnifik som Mariinskij.

Diagilev Uteslutet. Jag tål inte sjöresor.

Bakst Det skulle rädda säsongen. Tänk på saken. Vi kan ju inte vara arbetslösa.

Diagilev Du har rätt, Leon, men jag kan inte följa med. Men baletten kan resa utan mig.

Bakst Varför kan du inte följa med?

Diagilev Jag tål inte sjöresor. Av någon anledning har jag alltid varit säker på att jag kommer att förolyckas på havet och då genom drunkning.

Bakst Vidskepelse.

Fokin Jag tar ledigt. Ni får göra vad ni vill. Jag far hem till Ryssland. Jag måste se till de mina. (*går*)

Diagilev Detta är förfärligt. Det rubbar allas cirklar och hotar balettens hela verksamhet.

Bakst Alla problem kan lösas. Det har du alltid gjort.

Diagilev Vi får noga tänka genom saken. Kom, Vaslav. Vi måste fira din balett och dess framgångar.

Vaslav Alla var inte lika entusiastiska.

Diagilev Alla utom Fokin. Glöm honom. Han reser hem till Ryssland. Ni får fara till Sydamerika och lägga ännu en kontinent för den ryska balettens fötter.

Vaslav Det blir inte samma sak om inte du kommer med.

Diagilev Bekymra dig inte, Vaslav. Allt ordnar sig. Huvudsaken är att vi aldrig sviker publiken.

Vaslav Det är det sista jag gör.

Diagilev Så ska det låta. – Vem kommer med ut och firar i champagne?

Bakst Vi kommer alla med.

Tamara Det skulle bara fattas annat! (*De drar alla ut tillsammans i feststämning trots allt.*)

Scen 2.

Fokin Det är en förfärlig musik. Hur tror du att folk skall kunna stå ut med den?

Stravinskij Men den ska vara primitiv!

Fokin Varför ska den vara det? Musikens hela strävan i musikhistorien hittills har varit i motsatt riktning mot förädling och skönhet.

Stravinskij Då är det dags att någon äntligen gör något annat.

Fokin Du kommer att skrämma slag på publiken.

Stravinskij Det är meningen.

Fokin Och vem tror du vill göra en balett till så förskräcklig musik?

Stravinskij Nijinskij förstås.

Fokin Nijinskij! Du mördar honom! Det blir hans livs största fiasko!

Stravinskij Han har redan accepterat uppdraget.

Fokin Ni är inte kloka. Nå, ni får som ni vill, och Diagilev betalar. Han får städa upp efter ruinerna av den ryska baletten efteråt. Det blir en massaker. Ja, det är väl det baletten handlar om, människooffer, som de gamla fenikierna inför Baal eller aztekerna. Det ingår väl till och med en dragen kniv i baletten. Se till så att Nijinskij inte använder i misstag på riktigt. Han är benägen att ibland rusa iväg med sig själv.

Stravinskij Du har ingenting att säga till om, Mikael. Du ska ju resa hem till Ryssland.

Fokin Ja, jag ska sätta mig i säkerhet på så långt avstånd som möjligt från er.

Stravinskij Varför hatar du oss så? Är det bara för att du inte tål att man överger dina ideal för att pröva nya experiment?

Fokin Jag hatar er inte alls. Jag älskar er. Därför beklagar jag er, för jag ser er begå misstag som ni inte inser själva. Nå, ni får betala räkningarna efteråt med baksmällor så det förslår, efter att publiken gjort upp med er och utsatt hela den ryska baletten för en resonlig avrättning.

Stravinskij Det är inget fel på min musik.

Fokin Utom det att den inte är musik.

Stravinskij Du är en snobb.

Fokin Nej, jag är realist. Nåväl, jag ska lämna er i fred. Jag kan inte hindra er från att begå självmord. Det är kanske vad ni förtjänar. Vaslavs äventyrliga koreografi hade aldrig varit möjlig utan Diagilevs överliberala beskydd, som skämt bort honom till ostyrlighet, så att han glömmer allt vad konstnärlig disciplin heter, och då kan det bara gå åt helvete. När jag får läsa tidningarna i Ryssland om er balettmassaker kommer jag inte att skratta åt er utan bara beklaga er och sedan invänta Diagilev, som kommer att komma krypande och be mig komma tillbaka och ersätta Nijinskij.

Stravinskij Ge dig iväg innan jag angriper dig.

Fokin Du kan inte angripa mig, för jag har rätt.

Diagilev (kommer in med Nijinskij) Har du inte lämnat oss ännu, Mikael?

Fokin Jag är bara här och rekognocerar för att ta i beaktande den storm som väntar er.

Diagilev Vad menar du?

Fokin Nijinskij's nya balett, som han ska göra till Stravinskij's mardrömsmusik. Det kan bara bli katastrof, och ni uppmuntrar den.

Diagilev Gå hem, Mikael. Du har ingenting mera med oss att göra.

Fokin Jag vet. Det lönar sig inte att försöka varna er. (*går*)

Vaslav Hans avund är utan gränser. Han betar sig som en dålig förlorare.

Diagilev Får vi höra ett prov på den där musiken, Igor.

Stravinskij (drar i gång med Våroffers svåraste oväsenparti. Diagilev måste snart sätta händerna för öronen.)

Diagilev Är det där det värsta du kan åstadkomma?

Stravinskij Nej, det bästa!

Diagilev Jag börjar smått förstå Fokins toleransproblem. Men är det verkligen musik?

Stravinskij Vad annars?

Diagilev (till Nijinskij) Och kan du göra balett av sådan musik?

Vaslav Det är en utmaning.

Diagilev Jag förstår att Mikael inte kunde det.

Stravinskij Ni har bara hört ett brottstycke. Vänta tills ni får höra hela baletten.

Diagilev Och vad handlar baletten om?

Stravinskij Som titeln antyder. Våroffer.

Diagilev Har jag förstått saken rätt. Det är alltså en hednisk rit som går ut på ett människooffer?

Stravinskij Precis. Man gjorde sådant förr i tiden, till och med i Frankrike.

Diagilev Det låter inte särskilt publikfriande.

Stravinskij Det blir en utmaning för Vaslav, och han om någon kan anta den.

Vaslav Det blir en hörnsten i baletthistorien.

Diagilev Det tror du?

Stravinskij Det är garanterat riskfritt. Den ryska baletten är ofelbar och kan bara vinna. Succén kan bara bli universell.

Diagilev Du utmanar ödet.

Stravinskij Med din tillåtelse.

Vaslav Du vill ju att vi skall finna nya vägar.

Diagilev Nåväl, vi får väl genomföra projektet då. Det blir kanske välbehövligt sedan med en paus och er resa till Sydamerika utan mig. (*reser sig och går*)

Stravinskij Tyckte han inte om musiken?

Vaslav Han förstod den inte direkt.

Stravinskij Det är det inte meningen att någon skall göra.

Vaslav Vi ska göra det till en revolutionerande balett, som alltid skall förbli omtalad.

Stravinskij Du kan göra det, Vaslav. Jag vet det.

Vaslav Det blir bara svårt att få dansarna att dansa efter din musik.

Stravinskij Kan du det så kan vem som helst.

Vaslav Nej, Igor, där går tyvärr gränsen. Inte alla kan följa mig.

Stravinskij Den snobben Fokin, till exempel.

Vaslav Han är min mästare. Det finns ingen bättre koreograf.

Stravinskij Varför kan han då inte göra balett till min musik? Han kunde ju till Eldfågeln och Petrusjka.

Vaslav Han kanske tyckte att den här musiken inte var lika rolig.

Stravinskij Det är inte meningen att den ska vara rolig. Den handlar ju om en människooffersrit.

Vaslav Ja, Igor. Något sådant har vi aldrig utsatt publiken för tidigare, och jag undrar just vem människooffret blir. (*går efter Diagilev*)

Stravinskij Vad menar han? Börjar de bli skrockfulla?

Scen 3.

Bakst Vågar ni alls fortsätta sponsra den ryska baletten efter den stora skandalen?

Gunzburg Desto viktigare är det att jag gör det, nu viktigare än någonsin.

Bakst Ni är verkligen generös.

Gunzburg Nej, min vän, jag är bara en obotlig balettoman, och det är det bara naturligt att vara, om man känner balettkonsten. Eftersom jag är så privilegierad att jag har nästan obegränsat med pengar är det någon mening med min existens, och den meningen finner jag i kärleken till balettkonsten.

Bakst Ni får det att låta så enkelt.

Gunzburg Det är så enkelt.

Bakst Se, här kommer vår store impresario. Han har haft ett svårt dygn.

Gunzburg Har ni hämtat er efter alla chockerna?

Diagilev Ni verkar förvånansvärt oberörd, som ändå är den som betalar räkningarna.

Gunzburg Vi pratade just om saken med Leon Bakst här. Vad är väl räkningar mot kärlek? Det är bara att låta räkningarna försvinna till förmån för kärleken.

Diagilev Ni är en ädel man, baron.

Gunzburg Jag föddes privilegierad. Det var inte mitt fel. Det är bara att göra det bästa av saken.

Bakst Hur har Nijinskij tagit pärsen?

Diagilev Som vatten på en gås. Han känner sig inte berörd eller skyldig till något, medan däremot Stravinskij är alldeles utom sig, och ingenting tycks kunna dämpa hans upprördhet.

Bakst Det är inte så konstigt. Det är han ensam som är ansvarig för musiken.

Diagilev Det är inget fel på musiken. Den är fruktansvärd men effektiv. Den är fullständigt nyskapande. Liksom Nijinskij's balett markerar musiken ett fullständigt nytt kapitel i musikens och balettens historia.

Bakst Men hela Paris är i uppror. Tur att Mikael Fokin inte var här.

Diagilev Han prisar väl sin lyckliga stjärna att han slapp uppleva detta äventyr. Stravinskij får rasa så mycket han vill. Huvudsaken är att Nijinskij är helbrägd, så att vi kan driva baletten vidare.

Bakst Tänker ni satsa på fler föreställningar av Våroffer?

Diagilev Naturligtvis. Har vi något val? Den väckte furore! Vi måste fortsätta driva vår linje vidare. Framtiden kommer att tacka och prisa oss, även om samtiden slänger ägg och ruttna grönsaker på oss.

Gunzburg Se upp. Här kommer ett åskmoln. (*Stravinskij närmar sig surmulen.*)

Diagilev Det är över nu, Igor. De vill inte massakrera oss längre.

Stravinskij Jag kan aldrig förlåta Parispubliken detta. De har betett sig som djur. Aldrig har jag eller musiken blivit utsatt för en sådan förödmjukelse.

Bakst Ursäkta mig, Igor, men är då din musik helt oskyldig till rabalderna? Är inte den ganska bestialisk till sin karaktär?

Stravinskij En teaterpublik skall kunna behärska sig!

Bakst Det var som en kedjereaktion. Några kände sig provocerade av musiken så att de började bua och vissla och föra oväsen, varför andra måste överrösta dem, och Nijinskij själv måste skrika ut taktmarkeringarna från kulisserna till dansarna för att de alls skulle kunna hålla takten, medan inte ens Diagilev själv kunde förmå publiken till att lugna ner sig.

Diagilev Stravinskij har rätt. Upploppet var helt och hållet publikens eget fel.

Gunzburg Även om du och Stravinskij har rätt, min käre Sergej, så måste du medge att det hela var ganska äventyrligt. Redan efter "En fauns eftermiddag" blev vi varnade av kritikerna, och till med Paris ledande tidning skrev en ledare om Nijinskij's första baletts utmanande ingredienser. Du struntade i varningarna och gav Nijinskij fria händer med "Våroffer", och nu sitter vi där med hela Paris emot oss och vår publik förvandlad till en vilddjurspöbel.

Diagilev Tror du jag är rädd?

Gunzburg Nej, jag tror inte du är rädd. Men vore inte lite ödmjukhet och lyhördhet och långa antenner gentemot kritikerkåren och auktoriteter som Mikael Fokin vara på sin plats? Vi måste ju ändå tänka på inkomsterna.

Diagilev Fokin har lämnat oss på egen begäran. Han har ingen talan längre.

Gunzburg Hemma i Ryssland har han det desto mera som huvudstadens odiskutable balettmästare.

Diagilev Det får han gärna vara, men här har han ingenting att säga till om längre. Han existerar inte för mig längre. Nijinskij är kvar, och det är han som bestämmer.

Bakst Här kommer han själv. Min käre pojke, har du hämtat dig efter gårdagens provningar?

Nijinskij Vi gjorde vad vi skulle. Att publiken inte gjorde vad den skulle var inte vårt fel.

Stravinskij Precis!

Gunzburg Ni är för goda för denna publik, som inte är mogen för den fullfjädrade genialitetens uppenbarelse. Den hänger inte med. Ni måste ha tålmod med publiken.

Bakst Det hade alltid Fokin. Därför blev han vår främsta stöttepelare och den ryska balettens främsta trygghetsfaktor.

Diagilev Han har rest hem!

Bakst Jag vet, min gode Sergej, vilket tyvärr måste leda till att vi måste sakna honom.

Nijinskij Det var mitt fel. Han blev sårad över att jag hade koreografiska ambitioner och kände sig åsidosatt. Jag skulle ha pratat mera med honom.

Diagilev Nej, det var mitt fel, Vaslav. Vid hans avskedsfest sade jag att du inte ville träffa honom.

Vaslav Men varför sade du det?

Diagilev Jag ville bli av med honom.

Vaslav Men han var outhärlig!

Diagilev Inte för dig och mig. Han blev en belastning. Hans sista balett blev ingen succé.

Vaslav Du gav honom inte tillräckligt med repetitioner. Du gav företräde åt "En fans eftermiddag" på bekostnad av hans sista och största balett. Därför gjorde den fiasko.

Bakst Den gjorde inte fiasko, men den kom i skymundan.

Vaslav Det är samma sak.

Stravinskij Om ni nu alla envisas med att ta på er var sin del av skulden, så måste jag nog bidra också. Jag ber om ursäkt för våldsamheten i musiken till "Vår offer". Jag kunde inte bärga mig. Jag kände det som min stora chans till att få släppa alla hämningar. Men jag trodde aldrig det skulle leda till att publiken gjorde det också.

Gunzburg Olycksfall i arbetet. Ingen var skyldig.

Stravinskij Er godmodighet kan rädda vilken föreställning som helst, baron Gunzburg. Hur bär ni er åt? Är ni verkligen alltid lika godmodig?

Gunzburg Skulle jag ha något skäl att inte vara det?

Bakst Alltså har vi egentligen ingenting att vara förtvivalade över. Publikens reaktioner är publikens sak, som vi inte har något att göra med. För oss är det bara att gå vidare med arbetet.

Diagilev Precis.

Vaslav Jag beklagar att du inte kan följa med till Sydamerika, Sergej.

Diagilev Ni klarar er bra ensamma. Jag måste ordna upp affärerna med Ryssland och försöka undvika rättsliga efterräkningar med Fokin.

Vaslav Tänker du ta honom tillbaka?

Diagilev Det gäller att både avstyra processer och att få honom tillbaka. Och du behöver vila ut. Se Sydamerikaturmén som en semester.

Vaslav Men vi skall dansa där.

Diagilev Naturligtvis, men det klarar ni utan mig.

Gunzburg Ni är med oss ändå. Den ryska baletten slipper er aldrig, och därför kommer den aldrig att dö.

Diagilev Utan er skulle vi inte klara oss, baron Gunzburg.

Gunzburg Det är för att ni finns som jag finns.

Stravinskij Hur mår din syster, Vaslav?

Vaslav Det var inte för din skull hon reste hem till Ryssland.

Stravinskij Men hon vägrade dansa i "Våroffer". Reste hon hem till Ryssland bara för att slippa musikens tortyr?

Vaslav Nej, det var inte bara därför, men den rollen har blivit den mest krävande i hela baletthistorien.

Bakst Fokin menade att musiken var omänsklig och omöjlig att dansa till.

Vaslav Ändå klarade vi av det.

Diagilev Det är en primitiv ursprunglig och organisk balett, som vänder sig till och frammanar människans innersta och mest primitiva natur, som ett slags urmusik till upprinnelsen av den mänskliga naturen genom den första krisen som var det första människooffret. Så upplever jag denna sensationella balett. Om den inte hade lett till rabalder hade den inte varit äkta.

Stravinskij Tack för det, Sergej. Då har jag lyckats.

Diagilev Och Vaslav också.

Vaslav Vi har alla lyckats. Den stora skandalen var det högsta vitsord publiken hade kunnat ge oss.

Diagilev Du ser det på det rätta sättet.

Gunzburg Och ni behöver inte oroa er för kostnaderna. Jag fortsätter att stå för fiolerna.

Diagilev Då är det bara för oss att ta Sydamerika i besittning som den ryska balettens nästa erövring.

Bakst Vi är oslagbara och oemotståndliga.

Diagilev Det är du, Vaslav, som lägger hela världen för den ryska balettens fötter.

Vaslav Jag gör bara så gott jag kan.

Gunzburg Var försiktig med honom, Sergej. Lägg inte beslag på honom helt och hållet. Han har rätt att få umgås med andra också och inte minst av det motsatta könet.

Diagilev Har du invändningar mot vår relation?

Gunzburg Det är jag den siste som har, men du har inte rätt att kräva att Vaslav skall leva bara för dig.

Diagilev Därför ger jag honom fri och släpper honom utan mig till Sydamerika. Jag kan försäkra er, och det kan Vaslav också, att vår relation varit fullkomligt problemfri. Vaslav har ingenting att anklaga mig för. Vår relation har varit som de

gamla grekernas, som Sokrates med sina lärjungar, och ingen sorts relation är heligare än den platoniska kärleken. I relationen mellan man och kvinna uppstår det alltid spänningar, de kommer aldrig ifrån olikheterna i deras kön, jag vet, för jag har minsann försökt och bara råkat ut för grundstötningar, men i en enbart andlig vänskapsrelation mellan två av samma kön förekommer inte den risken. Vaslav och jag älskar varandra men utan att kränka varandra. I en relation mellan man och kvinna måste det alltid uppstå kränkningar, som måste leda till problem. Det enda jag egentligen levat för och varit sysselsatt med hela livet har varit den ständiga ansträngningen att undvika problem. Några invändningar, Vaslav?

Vaslav Det är som du säger. Jag har ingenting att andraga mot dig.

Diagilev Fokins invändningar mot mig hade helt andra grunder. Han kände att jag åsidosatte honom för Vaslav, och det fann sig inte hans yrkesstolthet i. Jag tror inte någon annan i truppen haft några andra invändningar mot mig.

Gunzburg Ändå vill jag tillråda större lyhördhet, ödmjukhet och diplomati.

Diagilev Ni är bäst på det området, herr baron, medan vi andra inte kan göra mer än så gott vi kan.

Gunzburg Låt oss då se fram emot Sydamerikaäventyret med tillförsikt, men ni borde ha följt med, Sergej.

Diagilev För en gångs skull får Vaslav dansa utan mig som hans övervakare.

Vaslav Vi kommer att sakna dig.

Diagilev Jag kommer inte att vara mindre verksam för vår ryska balett för det.

Bakst Vad sägs om en supé?

Gunzburg På tiden, min bäste Leon Bakst. Jag har länge väntat på den signalen.

Stravinskij Jag tror vi alla kan behöva en rejäl middag med champagne och konjak.

Diagilev Du är den som mest behövt stilla dina nerver efter Våröffret, Igor. Drick så mycket du vill på min bekostnad.

Stravinskij Tack, maestro. *(De börjar bryta upp och förbereda sig för middagen.)*

Akt III scen 1. Ett båtdäck.

Romola Tänk, vilken dröm mitt liv har blivit! Att få bli upptagen av världens ledande balettrupp och få följa med den överallt och ständigt i närheten av den store Nijinskij! Det är för bra för att vara sant, och ändå är det sant. Visserligen fick jag arbeta förfärligt för att bli tillräckligt bra, men jag ville ingenting hellre.

(Medan Romola sitter där i en däckstol och njuter med slutna ögon kommer Nijinskij förbi ledigt klädd i en vit kostym. Han ser henne, stannar och slår sig försiktigt ner i stolen bredvid henne.)

Romola (efter en stund, när hon plötsligt märker det) O! Jag visste inte att detta var er plats!

Vaslav Nej, sitt kvar, för all del! Jag har gärna någon att prata med.

Romola Men ni känner mig inte!

Vaslav (leende, road) Vi dansar ju tillsammans varje dag, även om det är på behörigt avstånd. Tror ni inte jag observerat er?

Romola Varför skulle ni göra det?

Vaslav Jag märker alltid en dansös som offerar allt för konsten. Anna Pavlova, Karsavina, min syster Bronja, och ni.

Romola Men jag är helt ny. Hur kan ni jämföra mig med de professionella?

Vaslav Ingen falsk blygsamhet, om jag får be. Även ni är professionell, även om ni kanske inte är medveten om det. I varje fall är ni på god väg att bli det.

Romola Det här är mitt livs största äventyr. När jag blev upptagen i truppen trodde jag aldrig den skulle föra mig till Sydamerika.

Vaslav Det trodde ingen för ett år sedan. Det var vår teater i Petersburg som brann ner, varför vi måste improvisera fram en alternativ vintersång. Brasilien och Argentina var den enda möjligheten.

Romola Men varför ville inte Diagilev följa med?

Vaslav Han skulle ha följt med.

Romola Ja, jag såg på passagerarlistan att ni skulle dela hytt med honom. Vart tog han vägen?

Vaslav I sista stund blev han alltför rädd. Han har alltid haft en skräck för vatten och för havet i synnerhet, så han åkte till Venedig i stället för att ta igen sig. Han åker alltid dit när han behöver rekreation.

Romola Så det var inte av personliga skäl?

Vaslav Inte alls. Han trodde i det längsta han skulle kunna komma över sin skräck för det öppna havet och ville verkligen uppleva Sydamerika, men i sista stund backade han ur.

Romola Vilken märklig man! En så enastående impresario som kan åstadkomma vad som helst med sina kontakter världen över, och så vågar han inte resa över öppet vatten.

Vaslav Jag har den största beundran för honom, men han har sina begränsningar. Som nästa balett skulle vi satsa på historien om Josef och Potifars hustru, och Richard Strauss skulle skriva musiken. Han åstadkom några stycken, men det var inte alls vad jag hade tänkt mig och gick inte alls att skriva koreografi till. Han kan komponera operor men inte balettmusik. Hans stil är för tung och krystad. Det kan aldrig bli dansant. Det sade jag till Diagilev, och han måste bara acceptera det.

Romola Så det blir ingen Josef och Potifars hustru?

Vaslav Inte ännu i alla fall. Och nu får vi klara oss själva i Sydamerika utan honom, och då kan vad som helst hända. Tänk om vi plötsligt upptäcker en idealisk kompositör i Brasilien eller Argentina?

Romola Skulle det rädda baletten?

Vaslav Kanske det. (*Baron Gunzburg kommer spatserande förbi.*)

Gunzburg Jag ser att du funnit en ny vän i vår unga ungerska ballerina.

Vaslav Jag har länge haft ögonen på henne. Hon kan bli en ny Karsavina.

Gunzburg Bra att inte Diagilev är här.

Vaslav Han har ingenting att säga till om när han inte är närvarande.

Gunzburg Du vet att han vill hålla dig på avstånd från dansösernas privatliv.

Vaslav Naturligtvis vet jag det, men nu valde jag själv att sätta mig här bredvid den förtjusande Romola de Pulszky.

Gunzburg Hennes mor var Ungerns mest firade skådespelerska. Hon har anor.

Vaslav Då skulle kanske Diagilev förlåta mig.

Gunzburg Vaslav, jag bara driver med dig. Umgås med vem du vill. Utnyttja din frihet nu när Diagilev inte kan hålla dig isolerad. (*går godmodigt vidare*)

Romola Vad vill han säga med det?

Vaslav Han förstår att jag fattat tycke för dig, och det vill han uppmuntra.

Romola Folk kommer att tro att jag velat ställa mig in hos dig.

Vaslav Låt dem tro vad de vill. Vi har vårt arbete att sköta. Vi ska strax börja repetera. Det är bäst att göra sig i ordning. Du vet väl den heligaste av alla regler för varje dansare?

Romola Vilken tänker ni på?

Vaslav Att man aldrig en enda dag får missa klassövningen.

Romola Naturligtvis.

Vaslav Sitt kvar en stund till. Jag måste förbereda annat också. (*reser sig och går, medan Romola försöker fortsätta njuta lite till*) Tänk att han satte sig bredvid mig! Vilken lycka! (*sjunker in i saliga dagdrömmar. Efter en stund kommer baron Gunzburg förbi igen.*)

Gunzburg (*försiktigt*) Fröken de Pulszky.

Romola (*vaknar till*) Är det dags? Är jag sen?

Gunzburg Inte alls, men jag har ett ärende till er.

Romola Vad har hänt?

Gunzburg Vaslav bad mig framföra ett ärende, som han inte kan framföra själv.

Romola Har jag sårat honom?

Gunzburg Inte alls. Han ber mig anhålla om er hand å hans vägnar.

Romola (*sätter sig förfärad upp*) Så grymt får ni inte skämta med mig!

Gunzburg Det är inget skämt.

Romola Menar ni att han friar till mig?

Gunzburg Formligen.

Romola (*slår händerna för kinderna*) Men det är ju alldeles oerhört!

Gunzburg Är det?

Romola Han känner mig knappt, och vi har bara setts på avstånd på dansgolvet! Hur kan han mena allvar?

Gunzburg Han menar allvar.

Romola Men hur skulle det gå till?

Gunzburg Det är lätt att ordna en vigsel här ombord med kaptenen. Men han väntar på ert svar. Vad får jag svara honom?

Romola Allt jag ville i livet var att få dansa i hans närhet, så att jag fick se honom så mycket som möjligt, men jag föreställde mig aldrig någonting sådant här!

Gunzburg Betyder det att ni svarar ja?

Romola Herr baron, jag är överväldigad av tacksamhet och av hans generositet. Jag måste acceptera honom.

Gunzburg Det blir han glad åt. Vi skall tala med kaptenen redan i dag. Nu är det bäst att ni går till klassövningen. (*går godmodigt vidare*)

Romola Vilken salighet! Aldrig kunde jag drömma om någonting sådant! Det är för underbart för att vara sant, och därför tycks det bara vara desto sannare. Jag kan inte bli lyckligare. Måtte jag bara kunna göra honom lika lycklig. (*skyndar ut för att inte missa klassen.*)

Scen 2. Förlovningsmiddagen ombord.

Gunzburg (*ställer sig upp och håller tal*) Jag kan inte uttrycka hur nöjd och glad jag är över detta. Vem kunde tro att allas vår Vaslav någonsin skulle gifta sig? (*försiktiga skratt*) Men hade i längden någonting kunnat hindra honom? Det är den naturligaste av alla mänskliga rättigheter, och även om vi ansåg honom som gift med oss alla och oss som hans familj, så har vi inte förlorat honom, eftersom han utvalt en av oss. (*nöjda bifall, hurrarop och applåder när han sätter sig*)

Romola (*reser sig*) Jag vet att det finns tankar om mig som en lycksökerska, en som ställt sig in hos den store Nijinskij och något av en opportunist, men jag försäkrar er, att jag aldrig blivit så tagen på sängen i hela mitt liv (*fniss*) som när baron Gunzburg framförde Vaslavs frieri till mig. Jag vägrade ta det på allvar. Jag kände mig förolämpad och som föremålet för ett dåligt skämt. Jag vet ännu inte idag om jag alls är värdig Vaslav, men allt vad jag kan göra är mitt bästa och åtminstone försöka. (*sätter sig. Allmänt gillande och uppmuntrande sorl.*)

Vaslav Nu är det min tur. Jag måste medge att jag blev ganska överraskad själv (*fniss*) när jag plötsligt måste medge för mig själv hur kär jag var i den anspråkslösa Romola, som jag inte ens kände. Men något band mig till henne från början. Det var någon mening med att hon skulle söka sig till vår trupp från Budapest, hon är ju nästan den enda icke-ryskan ibland oss, och ingen kan nog föreställa sig hur hon fick kämpa och arbeta hårt för att ta sig upp till vår nivå. Hur hon arbetade har jag fått veta genom Maestro, som först var ovillig att anta henne men som lät sig övertygas av hennes offervilja. Min känsla inför henne idag är inte bara kärlek utan framför allt tacksamhet, över att hon finns, över att hon uppenbarade sig i mitt liv och över att hon redan visat sig en så nästan idealisk samarbetspartner. Jag är övertygad om att vårt äktenskap kommer att bli långvarigt och lyckligt. (*entusiastiska applåder när han sätter sig*)

Bakst Får man fråga när ert bröllop blir?

Stravinskij Och varför har ni inte gift er genast? Vi har ju en kapten ombord.

Vaslav Jag vill att det skall gå riktigt till i en katolsk kyrka. Vi är ju båda katoliker.

Romola Dessutom har vi några komplikationer att övervinna. Jag är österrikisk medborgare, och Vaslav är rysk. Dessutom är jag inte ens myndig, så vi måste söka dispens.

Gunzburg Jag är övertygad om att det kommer att ordna sig.

Stravinskij Vad säger Diagilev?

(Plötsligt blir alla tysta.)

Vaslav Han säger ingenting, för han vet ännu ingenting. Så fort vi är gifta skall jag meddela honom.

Gunzburg Det är kanske bättre att jag gör det.

Vaslav Varför?

Gunzburg Min käre pojke, jag vill inte att något skall komma mellan er. Jag är diplomat.

Stravinskij Baron Gunzburg har rätt. Ingenting får komma mellan Diagilev och Nijinskij, för båda är oumbärliga för den ryska baletten.

Vaslav Som ni vill, baron.

Gunzburg Vi får se i Buenos Aires hur vi gör. Först måste ni bli ordentligt gifta.

Romola Jag är säker på att den store Diagilev bara kommer att gratulera oss.

Stravinskij Jag önskar jag kunde vara lika säker.

Gunzburg Behåll dina tankar för dig själv, Igor. Jag ska se till att Diagilev tar det på rätt sätt.

Stravinskij Lycka till, men inte ens Mikael Fokin kunde få honom att ta reson i vissa självklara frågor.

Gunzburg Vi kan inte gå nog försiktigt fram. Men skål nu för vårt underbara förlovningspar! Jag önskar er av hjärtat allt gott för evigt!

Vaslav Tack, baron! Och jag är säker på att er önskan inte kan slå fel! *(Alla höjer sina champagneglas, och många reser sig. Den goda feststämningen är fullkomlig och kan inte bli bättre.)*

Scen 3. Petersburg.

Fokin Men vad är anledningen till denna din plötsliga välvilja, efter månader av utfrysning?

Diagilev Den ryska baletten behöver en koreograf.

Fokin Dög inte den store Nijinskij med sina skandalösa innovationer? Föredrog du inte honom före mig? Gav du mig inte det intrycket att jag med mitt koreografiska mästerskap bleknade inför Nijinskij's sensationella genialitet?

Diagilev Det är slut med Nijinskij. *(räcker fram ett brev. Fokin läser med djupt intresse.)*

Fokin (efter läsningen) Och du skrotar honom därför?

Diagilev Han har fallit. Han behövs inte längre.

Fokin Men min gode Sergej, detta är barnsligt. Känner du dig alltså kränkt för att han blivit så kär i en förtjusande dansös i sin egen ålder att han gift sig med henne och därmed ratat dig som sin närmaste livskamrat?

Diagilev Jag tål honom inte längre. Han har blivit mig avskyvärd. Det är inte mig han har kränkt. Det är vårt förbund, vår heliga gemenskap, den platoniska kärlekens renhet och upphöjdhet och allt som var vackert i vår relation. Han har sjunkit ner till den sinnliga kärleken och hängt sig åt köttet och därmed våldtagit den andliga

gemenskapens renhet. Han får väl barn så småningom. Han har förfallit från odödlighet till dödlighet.

Fokin Känner du till den här unga ballerinan Romola de Pulszky?

Diagilev Jag vet mycket väl vem det är. Hon var efter honom från början. Jag överraskade henne redan i London, eller var det Paris, med att hon följde efter honom och helt var inställd på att fjäska sig in hos honom. Hon är en lycksökerska och en sekundär ballerina av bara medioker talang. Hon kan aldrig bli en Pavlova eller ens en Karsavina.

Fokin Jag tror jag vet vem det är. Hon började dansa sent men arbetade sedan hårt och målmedvetet. Hon må sakna de grunder som behövs redan som barn om man skall bli något, men jag kan inte tvivla på hennes ärlighet.

Diagilev Det spelar ingen roll längre. Hon kan aldrig komma in i den ryska baletten, och han är utesluten från och med detta.

Fokin Du bara avskedar honom?

Diagilev Utan vidare.

Fokin Så hård kan du inte vara. Han skulle ju komma hit och dansa för oss. Hans brev andas bara den djupaste tillgivenhet och förtroende. Han poängterar ju till och med att hans äktenskap inte påverkar hans vänskap till dig.

Diagilev Han märker inte själv att han blivit en annan människa. Jag känner honom inte längre.

Fokin Men du ställer honom arbetslös. Han skulle inte passa in någon annanstans än i den ryska baletten.

Diagilev Det skulle han ha tänkt på innan han gifte sig.

Fokin Sergej, ursäkta mig, men du gör dig småaktig.

Diagilev Nej, jag reagerar bara naturligt. Jag fann i honom ett ideal som nu inte finns längre, då han själv har dödat det. Då har jag ingen användning för honom längre.

Fokin Men han är unik. Han är oersättlig. Han är outhärlig för den ryska baletten. Han *är* den ryska baletten.

Diagilev Vi får finna oss en ny Nijinskij. Det finns många alldeles utmärkta kandidater här i Ryssland. Jag tänkte ge Moskva en chans. De lär ha ypperliga förmågor där som vi inte har en aning om. Men till saken. Kommer du tillbaka, eller förebrår du mig för Nijinskij's entledigande så mycket att du inte vill ha med mig att göra?

Fokin Det skulle alltså gälla koreografin till Richard Strauss' *Josef och Potifar*?

Diagilev Ja, till att börja med.

Fokin Kyskheten i konflikt med synden. Det ämnet kan man göra mycket av. Naturligtvis kan jag inte motstå erbjudandet.

Diagilev Det gläder mig, Mikael, att du ställer upp. Så slipper vi även alla besvärliga juridiska problem med ett kontraktsbrott, som lyckligt blivit avstyrt. Välkommen tillbaka. (*räcker honom sin hand. Fokin fattar den men inte utan en viss försiktighet.*

Diagilev höjer sitt glas även, och de skålar.) För ett ännu bättre samarbete än hittills!

Fokin Ingenting går upp mot den ryska balettens utmaningar. (*besvarar skålen.*)

Scen 4. Wien.

Drobetskij Hur tar han det?

Romola Han är förkrossad, och det är mitt fel.

Drobetskij Nej, det är inte ditt fel, Romola. Det är Diagilevs fel.

Romola Det är jag som fått Diagilev att bryta med honom.

Drobetskij Det hade Diagilev inte behövt göra. Det är Diagilev som burit sig barnsligt åt med att hemfalla åt sårad fåfänga. Det är hans egenkärlek som är boven.

Romola Men skadan är skedd och ohjälplig.

Drobetskij Med sin storhetsvansinniga hänsynslöshets självförvållade blindhet har han skadskjutit Nijinskij utan att kanske ens vara medveten om det. Frågan är om Vaslav kan hämta sig.

Romola Bara om Diagilev tar tillbaka utfrysningen.

Drobetskij Det gör han aldrig. Därtill är han för stolt och egenkär. Vad tänker ni göra?

Romola Nijinskij är arbetslös. Det är inte bra för honom.

Drobetskij Givetvis. Ingenting kan vara sämre för en skapande konstnär van att arbeta hårt och med hela världens ögon på sig.

Romola Och det är bara mitt fel. Allt hade undvikits om jag inte lagt beslag på honom.

Drobetskij Sluta anklaga dig själv. Det var han som valde dig, och vad som har hänt har hänt och kan inte göras o gjort. Diagilev hade ingen rätt att bestämma över hans privatliv. Han ägde honom inte. Formellt var deras union bara en affärsuppgörelse, och det är Diagilev som brutit kontraktet.

Romola Men Vaslav måste få dansa, och han kan inte dansa utan Diagilev.

Drobetskij Är det så illa?

Romola Diagilev lyckades göra honom beroende av sig, som i ett slags symbios.

Drobetskij Jag förstår. Jag ska göra allt vad jag kan för att åstadkomma en försoning. Men om den kanske är livsviktig för Vaslav är jag rädd att den inte är lika viktig för Diagilev. Han hävdade alltid att ingen var outhärlig – utom han själv.

Romola Han är ett monster.

Drobetskij Vilken man i ställning är inte det? Diagilev uppnådde en oerhörd ställning som världens ledande balettimpressario, och ingenting kan hota honom i den ställningen. Därför är han ett hopplöst fall. Det är han som är körd, inte Nijinskij.

Romola Men utan hans beskydd, utan sin balett, utan sin konst och sin publik är Nijinskij ingenting.

Drobetskij Prat. Han är alltid Nijinskij. Och även om han förlorat hela världen har han vunnit dig.

Romola Tror du jag kan kompensera hela världen?

Drobetskij Du har kärleken och hans kärlek, och det är viktigare än hela världen.

Romola Frågan är om det kan rädda honom.

Drobetskij Det om något kan rädda honom. Men jag skall tala med Diagilev. Han måste fatta reson.

Romola Tack, Drobetskij. Du är nästan den sista vän vi har kvar.

Drobetskij Inte alls. Hela världen består av era vänner, medan alla som känner Diagilev hatar honom.

Romola Det är hatkärlek blandad med fruktan.

Drobetskij Precis. Han är fruktansvärd i sin makt över baletten, där alla fruktar honom, då de alla är beroende av honom.

Romola Utom Nijinskij.

Drobetskij Han är kanske lycklig som sluppit undan. Jag hoppas han klarar krisen. Vad vill han göra?

Romola Han säger att han vill bli munk och eremit i Sibirien.

Drobetskij Det låter inte bra. Vem har gett honom sådana idéer?

Romola Dostojevskij. Vi har läst 'Döda huset' tillsammans.

Drobetskij Knappast någon lämplig läsning för en dansör. Han tillhör konsten och världen, och publiken kommer att kräva att han fortsätter.

Romola Naturligtvis. Han har inget annat val då han är den han är.

Drobetskij Jag är glad att du inser det och står på vår sida.

Romola Men en försoning med Diagilev är nödvändig.

Drobetskij All god vilja finns på Nijinskijs sida. Jag är rädd att Diagilev under de goda åren av samarbetet med Nijinskij blev bortskämd av Nijinskijs gudomlighet. Med Nijinskij som gullpojke och guldgruva blev Diagilev storhetsvansinnig och fåfång, och det är där knuten sitter. Diagilev är ingen konstnär själv utan egentligen bara parasit och profitör.

Romola Han är en god ledare.

Drobetskij Då borde han inte ha gjort sig av med Nijinskij.

Romola Ack, Drobetskij, jag kommer inte ifrån att det är mitt fel. Jag har stulit Nijinskij från publiken och Diagilev.

Drobetskij Han valde er av jordisk kärlek. Får han då inte lov att vara människa?

Romola Tydligen tycker inte Diagilev det.

Drobetskij Då är han dum och omänsklig.

Romola Bara det inte blir värre.

Drobetskij Kan det bli värre?

Romola Nej, det kan inte bli värre än att Nijinskij inte får arbeta.

Akt IV scen 1. Ett byråkratiskt kontor. Två byråkrater sitter vid byråerna.

1 Ytterst pinsamt.

2 Men vad skall vi göra? Vi har inget val.

1 Men det är så extremt absurt.

2 Det är inte vårt fel att världen har fallit.

1 Det ska gudarna veta. Felet är att vi måste följa med den i dess fall.

2 Vi har inget val. Vi är anställda för att sköta vårt jobb och lyda order.

1 Vilka order det än är? Även om det går mot allt sunt förnuft och vårt samvete?

2 Har du ett bättre förslag? Utom att bli avskedad och vanärad?

1 Det kallar jag utpressning.

2 Det är politikerna som bestämmer och utpressar oss.

1 De utpressar hela världen och tvingar oss till medansvar i deras vanvett.

2 Hallå där! Frans Ferdinand var visserligen en inbiten skurk och skälm, och ingen saknar honom, men det var ändå ett politiskt mord som Serbien begick och måste ställas till ansvar för.

1 *En* man begick det. Inte hela Serbien var skyldigt.

2 Ändå var det ett politiskt brott, och därför måste Serbien ställas till svars, då det var en politisk serb som begick det.

1 Världskriget hade kunnat undvikas.

2 Varför gjorde politikerna det inte då? Därför att de ville ha det!

1 Vilket hela mänskligheten får lida för.

2 Som sagt, det var inte vårt fel, och vi har inget val än att lyda order.

1 Hur omänskligt det än är?

2 Det enda vi kan trösta oss med är att det måste gå över.

en sekreterare Fru Nijinskij är här och väntar på företräde.

2 Visa in henne. (*Romola visas in.*)

Vi beklagar, Madame Nijinskij, men vi kan ingenting göra. Det enda *ni* kan göra är att skilja er från er make.

Romola Kommer aldrig i fråga.

2 Ändå är ni ursprungligen österrikisk medborgare av ungersk börd. Ni förverkade era österrikiska medborgerliga rättigheter när ni gifte er med en ryss. Om ni skilde er kunde ni återfå ert österrikiska medborgarskap med alla dess rättigheter.

Romola Jag vägrar skilja mig från min man.

2 Därmed är ni båda ryska medborgare och statsfiender eftersom vi är i krig med Ryssland, vilket gör er till krigsfångar.

Romola Min man måste få dansa. De väntar på honom i London. Han har aldrig haft något med politik att göra och kommer aldrig att ha det. Som kejsarlig dansör var han befriad från all militär tjänstgöring och behörighet.

2 Formellt är ni ändå krigsfångar som ryska medborgare och kan ej beviljas utresetillstånd.

Romola Ni måste väl som människor ändå själva inse det absurda och omänskliga i situationen?

2 Det är irrelevant. Det är inte vårt fel att världen störtat sig själv i världskrig. Vi är alla offer för detta predikament.

Romola Om någon borde vara ett undantag är det min man.

1 Ni har ju inflytelserika släktingar i Ungern. Tala med dem. Kanske ni på något sätt därigenom kunde få er man över till Italien.

Romola Är det den enda hjälp och råd ni kan ge? Hemlig smuggling över gränsen?

1 Vi beklagar.

2 Ni måste glömma vad min kollega har sagt. Vi måste följa våra direktiv utan undantag.

Romola Åtminstone en av er var mänsklig. (*bugar sig avmätt och går.*)

1 Vad tror du? Kan de klara sig?
2 Det är ditt fel i så fall.
1 Men bäste Reinhard, han är ju världens ledande och bäste dansör! En sådan kan man inte hålla under krigslagarna!
2 Tror du inte jag vet det? Ändå måste vi göra det.
1 (*suck*)

Scen 2.

Richard Strauss Det är en oerhörd förolämpning mot konsten. Ingen har någon rätt att ställa en fritt utövande konstnär under några politiska lagar. Det är löjligt och absurt. Du tillhör världen och inte någon enskild nation. Det måste ju väcka protester och ramaskrin över hela världen.

Nijinskij Det har det gjort också, men jag tror att bekymret är över nu. Amerika står utanför kriget, och vi har fått en inbjudan därifrån. De österrikiska myndigheterna gick med på att låna ut oss till Amerika på det villkoret att vi inte försökte återvända till Ryssland eller bege oss till något icke neutralt land, men de ville hålla kvar min hustru och dotter som gisslan.

Strauss Oförskämt! En världskonstnär är politiskt immun!

Nijinskij Också det har löst sig. De har gått med på att släppa oss alla tre över Schweiz. Vad som är viktigare är att jag vill göra balett av er underbara tondikt Till Eulenspiegel.

Strauss Det tar jag som en utomordentlig komplimang. Naturligtvis har ni min varmaste tillåtelse. Jag gör gärna ändringar i partituret om det behövs.

Nijinskij Det behövs inte. Musiken är fullkomlig som den är.

Strauss Det tackar jag för. Gör vad ni vill med den.

Romola (kommer in med lilla Kyra på armen) Stravinskij är här på besök.

Strauss Då bryter jag upp genast. Han vill inte träffa mig.

Nijinskij Tack för ert besök, Richard Strauss.

Strauss Nöjet var helt på min sida. Jag njöt av att få samarbeta med Diagilev, och jag kommer att älska att få samarbeta med er. (*De skakar hjärtligt hand, och han går.*)

Nijinskij Vad vill Stravinskij?

Romola Han har hört talas om din inbjudan från Amerika. Han vill komma med.

Nijinskij Varför inte?

Romola Han tror att Diagilev vill ha både dig och honom tillbaka.

Nijinskij Den gode Stravinskij var alltid bra på att önsketänka. Vi kan alltid diskutera saken.

Stravinskij (kommer in) Min gode Vaslav! Äntligen får vi träffas igen! Jag hörde att du var på väg till Amerika!

Nijinskij Det är inte på inbjudan av Diagilev.

Stravinskij Men han finns där! Han håller i alla trådar! Han lovade mig att få mig över dit, men han har inte hållit sitt löfte. Du måste anmoda honom att ordna min inbjudan.

Nijinskij Men jag har ingen kontakt med honom. Han hatar mig.

Stravinskij Prat. Så fort du är där blir ni goda vänner igen, och du är och förblir den mest outhärliga av alla för hans ryska balett. Ingen vet det bättre än han själv. Men var det Richard Strauss jag såg smyga härifrån?

Nijinskij Ja, han var just här. Han trodde inte du ville träffa honom.

Stravinskij Tack för det. Det var det sista jag ville. Han är ju tysk musiker. De kan inte längre tolereras.

Nijinskij Står inte musiken och konsten över politiken?

Stravinskij Inte om den är tysk. Det är bara att skrota den.

Nijinskij Du skämtar.

Stravinskij Inte alls. Glöm Beethoven och Bach. Nu är det min musik som gäller. Den är inte erkänd ännu, men den kommer att vinna universellt erkännande. Vänta bara! Sedan är Bach och Beethoven glömda som förlegade gamla urmodigheter.

Nijinskij Bara för att de är tyska?

Stravinskij I synnerhet för att de är tyska. Ryssland, Frankrike och England kommer att vinna kriget, och sedan blir det aldrig mer något av Tyskland och Österrike och deras så kallade kulturer.

Nijinskij Jag kan förstå att du kan ha dina invändningar mot Wagner och Richard Strauss, men inte Beethoven och Bach! Och här är vi i Wien, musikens huvudstad!

Stravinskij Det förblir den inte länge till. Paris, London och New York tar över, och sedan försvinner Wien och Berlin. Har du lite konjak? Men lova att du stöter på Diagilev att han får mig över.

Nijinskij Jag kan inte lova någonting, men jag ska se vad jag kan göra.

Stravinskij Hedersknyffel! (stöter till *Nijinskij* med en puff. *Nijinskij* och *Romola* tittar på varandra.)

Nijinskij (genast gravallvarlig) Är du medveten om vad som pågår i Ryssland, Igor?

Stravinskij Vad menar du?

Nijinskij Det är inte alls så säkert att Ryssland vinner kriget. Det är anfrävt av inre strider. En revolution kan bryta ut när som helst. Det är bara en tidsfråga. Sedan är frågan om det alls kan finnas någon rysk kultur eller balett kvar.

Stravinskij Du hallucinerar.

Nijinskij Gör jag? Vänta och se.

Stravinskij (till *Romola*) Är din man galen?

Nijinskij Igor, även om jag vore galen säger jag sanningen. Min bror är galen, han är sinnessjuk, men till följd av att han som litet barn föll ut ur ett fönster och ådrog sig en hjärnskada som gjorde att han aldrig blev äldre. Kanske han är lycklig som sinnessjuk så att han slipper se och förstå den sjuka världen omkring honom som störtat sig i krig och universell självdestruktivitet.

Stravinskij Säg som det är. Du tror inte Diagilev vill hjälpa mig. Du tror han sviker mig precis som han svikit dig. Han är en parasit på konsten som bara lever på att utnyttja sina konstnärers kreativitet till att tjäna pengar på dem och lura dem. Han gav väl dig aldrig ens något kontrakt? Det var väl därför han kunde skrota dig utan vidare.

Romola Det är riktigt, Igor. Han gav aldrig Vaslav något kontrakt. Han lät Vaslav dansa gratis och dra in publik och pengar åt honom.

Stravinskij Han är vår förförare, och han blir aldrig klar med oss så länge vi lever. Han lever på att suga åt sig våra själar då han själv saknar en sådan.

Romola Precis, Igor.

Nijinskij Det är bäst att du går nu. Tack för besöket.

Stravinskij Jag hoppas jag inte kränkt dig.

Nijinskij Du har inte sårat mig, Igor, men du har sårat Diagilev, som var min bästa vän, och jag vägrar acceptera förtalens om det är sant.

Stravinskij Du är den mest lurade och förförda av oss alla, Vaslav. (*går*)

Romola Förstår du inte att han har rätt?

Nijinskij Det spelar ingen roll. Man förtalar inte sin välgörare. Utan honom vore Stravinskij ingenting.

Romola Räddade jag dig från Diagilev, eller förstörde jag ditt liv med honom?

Nijinskij Båda delarna, älskling. (*kramar henne*) Jag hade aldrig kunnat få en dotter med Diagilev.

Akt V scen 1. Många år senare.

Fokin Maestro, ni var ju med från början och var allas vår mästare. Vad gick på tok egentligen? Var allt Diagilevs fel?

Cecchetti Inte enbart. Ingen förstod Nijinskij riktigt. Han var ett gudabenådat geni och som sådant naturligt nog alldeles ensam. Han fann i Diagilev något av ett ideal som delade hans egna ideal, men Diagilev var först och främst en skicklig affärsman som utnyttjade och bedrog Nijinskij från början och aldrig upphörde att försöka göra om det. Nijinskij var hans guldgruva som gav hans ryska balett dess oförgängliga nimbus.

Fokin Var Romola bättre?

Cecchetti Romola var en fullständigt ärlig och därtill klok ung dam och kanske den enda som genomskådade Diagilev och hans alltid beräknande natur. Diagilev kände sig avslöjad av Romola och kunde därför aldrig fördrå henne. När han i London fick telegrammet om att Nijinskij plötsligt gift sig med Romola i Buenos Aires upplevde han det som sin förintelse och såg genast att han förlorat sin största tillgång. Därmed var idealisten och skönhetsdyrkaren Diagilev förlorad, och kvar var bara den hänsynslöse affärsmannen.

Fokin Men varför blev Nijinskij galen?

Cecchetti Han blev aldrig galen. Han var för god för oss och missförstods ihjäl. Han skulle aldrig ha slutat dansa. När han slog dank i Schweiz och fastnade i ett hem och inte kunde arbeta mera på grund av kriget blev det hans undergång. Hans fru oroade sig för mycket för honom och begick misstaget att rådfråga läkare med blind tro på deras auktoritet, men läkare är vetenskapsmän och får inte vara annat och har därför ingen förståelse för själen och det kreativa sinnet och dess känslighet. Läkaren

som dömde Nijinskij som schizofren fick bara träffa honom en gång och drog genast en förhastad slutsats av ren skrämsel inför vad han inte förstod av Nijinskijs demoni. Nijinskij hade ju en viss fallenhet för det övernaturliga och demoniska, han gjorde en balett av Liszts Mefistovals och arbetade på ett annat balettprojekt om en gammal bordellmamma som bara parade ihop lesbiska och homosexuella. Han var alltid gränsöverskridande, vilket är naturligt för genier.

Fokin Så han tvångsintogs i onödan?

Cecchetti Fullständigt. Det rådde ju även delade meningar om hans tillstånd. Familjen engagerade en skötare i Schweiz som umgicks med honom i sex veckor utan att Nijinskij visste att han var där för att utspionera hans tillstånd, och som till slut meddelade Romola att han inte behövdes då han ansåg Vaslav vara den klokaste människan i världen.

Fokin Hur var det med hans religiösa grubblerier?

Cecchetti Det var en av de springande punkterna. Romola var livrädd för att han skulle göra allvar av sin önskan att gå i kloster i Sibirien. Det var därför hon engagerade en hemlig övervakare, för att kunna kontrollera honom bättre. Men Nijinskij, liksom varje äkta fri och skapande konstnär, kan aldrig kontrolleras, och om en fru försöker göra det måste hon förlora honom.

Fokin Och kriget? Var det den andra springande punkten?

Cecchetti Naturligtvis. Ingenting gick honom djupare till sinnes än det. Han var av naturen en grubblare, som alla genier är, och kriget var för honom det mest olösliga problemet av alla. Hans avskedsföreläsning, hur gärna hade jag inte velat se den om någon! – var ju om kriget. Han lär ha improviserat en hel balett inför en förväntansfull och gastkramad publik där han åskådliggjorde döden i kriget i alla dess former, som en anklagelse mot hela mänskligheten att den lät det hända. Kriget våldtog honom mera än Diagilev.

Fokin Menar du att Diagilev våldtog honom?

Cecchetti Han förförde honom och ville till varje pris äga honom och kontrollera honom, men han våldtog honom inte. Det var för att komma ifrån Diagilevs kontroll av honom som han hängav sig åt Romola, som också med tiden försökte kontrollera honom, båda i hopplösa försök att förstå och komma åt hans själ, varför han till slut även måste fly från Romola i den enda tillflykt som återstod honom i krigets fördärvade värld, in i sina egna världar av vilsna grubblerier.

Fokin Han ville alltid hem till Ryssland men fick aldrig komma hem till Ryssland.

Cecchetti Just det. Den ryska revolutionen var den sista spiken i kistan. En av de första som bolsjevikerna likviderade var ju baron Dimitri Gunzburg, den ryska balettens främste sponsor. Nijinskij försökte förstå den och följa dess självdestruktiva mentalitet. Han var ju tolstojan, men när Lenin och Trotskij tog vid insåg han att Ryssland var förlorat. Han såg genast att det var andra än ryssarna som möjliggjorde bolsjevikernas kupp och deras våldtäkt på Ryssland. Det var efter det Romola inte längre fick någon kontakt med honom och hon därför vände sig till läkare för att få något grepp om honom.

Fokin Är hennes bok om sin man tillförlitlig?

Cecchetti Absolut. Varje ord är sant. Som jag sade, hon var en ärlig människa i motsats till Diagilev. De var rivaler om Nijinskij, och Romola gör skoningslöst upp med honom i sin bok efter hans död utan att han kunde försvara sig.

Fokin Han var ju alltid rädd för vatten och dog till sist av vatten i lungorna i Venedig.

Cecchetti Ja, det var efter sitt sista möte med Nijinskij i Paris. Han bönföll helt orealistiskt Nijinskij att komma tillbaka till baletten och börja dansa igen. Nijinskij svarade att han inte kunde det eftersom han var under vårdintyg. Det var sista spiken i kistan för Diagilev. "Det är mitt fel!" sade han och såg hela sitt liv som ett slutgiltigt fiasko.

Fokin Ändå lanserade han även Leonid Massine.

Cecchetti Leonid Massine och Nijinskij förstod varandra, och Massine övertog mycket av Nijinskijs idéer och byggde vidare på hans balettkonst, men han kunde aldrig bli en ny Nijinskij. Framför allt saknade han Nijinskijs fågelfötter. Däremot hade Massine en utomordentlig humor och sund distans till sig själv och baletten, som Nijinskij saknade, vilket gjorde att Massine klarade sig bättre. Och Diagilev begick aldrig samma misstag med Massine som han begått med Nijinskij.

Fokin Vad var misstaget?

Cecchetti Att älska honom för mycket.

Slut.

Virhamn 6 juni 2015

Efterskrift

Ur Ahasverus minnen: Nijinskijs avskedsföreställning

”Jag råkade befinna mig i St. Moritz vid tillfället. Jag hade ingen aning om att Nijinskij bodde där när jag kom dit, och min överraskning var därför stor när man informerade mig om den stora kommande tilldragelsen.

Det var med intresse man hade följt med denna unga dansörs kometkarriär. Han hade som ingen annan förr eller senare tagit hela världen med storm endast 22 år gammal med sin sensationella danskonst, som väckte furore var han än uppträdde, i Paris framför allt men sedermera även i London, Monte Carlo och både Syd- och Nordamerika, främst New York, Rio de Janeiro och Buenos Aires, där hans karriär tagit en ny vändning genom hans giftermål med en av ballerinorna, varför hans svartsjuka impresario Sergej Djagilev omgående sade upp kontraktet med honom. Djagilev hävdade alltid att det var hans fru som förstört honom, medan hans fru hävdade att det var Djagilev som förstört honom. Kampen om hans själ stod mellan dessa två, men det var en annan som segrade och gjorde dem båda till förlorare.

Fallet Nijinskij blev sedermera det mest berömda och omdiskuterade fallet av schizofreni. Man kan lakoniskt konstatera, att när han lämnade danskarriären bakom sig gjorde han karriär som schizofren i stället. Ännu idag är han världsberömd både som tidernas yppersta dansör och som det mest svårlösta av alla fall av schizofreni.

Det har hävdats att det låg i släkten, men det gjorde det inte alls. Hans enda bror var visserligen kroniskt sinnessjuk och inlåst på livstid tills bolsjevikerna släppte ut honom och mördade honom, men dennes sinnessjukdom var organisk. Vid späda ålder ramlade han ut från ett fönster och skadade sitt huvud så illa i fallet att han ådrog sig en hjärnskada som aldrig kunde botas och som gjorde att han stannade i växten mentalt. De hade även en syster Bronislava, som blev nästan lika framstående på balettscenerna som sin bror.

Vad som gjorde Nijinskij och hans konst så sensationell var inte bara hans nästan universella begåvning, som amatörpianist kunde han snabbt lära sig vad som helst utantill, han var internationellt beläst och behärskade ett antal språk, och framför allt var han som tolstojan en djupt filosofisk grubblare; utan vad som gav honom raketfart i karriären var hans unika fågelfötter, som gjorde honom till ’dansören som kunde flyga’ – de var oerhört starka och böjliga med en utomordentlig svikt, och han kunde nästan nå fotankeln med tårna. När han böjde foten uppåt var det lika långt mellan fotankeln och tårna som mellan fotankeln och hälen. Dessutom kunde han gripa med tårna som en apa. Det sades att detta var resultatet av flera generationer av dansare.

”Vet ni om att han kommer att ge en dansföreställning i morgon?” frågade min värd när jag uttryckte min stora förvåning över att han befann sig i samma by som jag. Han hade redan bott där i månader med sin hustru och sin lilla dotter efter den sista turnén till Sydamerika, som definitivt avslutat allt vidare samarbete med Djagilev. Jag bad förvånad om detaljer, och min värd berättade:

”Det är uppe i Suvretta House, det förtrollade slottet uppe i furuskogen, det är bara deras vänner som är inbjudna, och det kommer att serveras te efteråt. Ni kan säkert slinka med på ett hörn, då inte alla känner till det.”

”Vad kommer han att dansa?”

”Ingen vet. Det lär ska bli en spontan improvisation enligt hustrun, som vet minst av alla.”

Det lät ju spännande tillräckligt. Jag hade sett honom både i ”Rosendrömmen” och ”Till Eulenspiegel” i New York utom i Mikhail Fokins mästerliga koreografi till ”Sheherazade” i Paris, men ”Till Eulenspiegel” var hans bästa balett till Richard Strauss mest intagande musik. Båda hans baletter ”En fauns eftermiddag” och ”Våroffer” hade väckt skandal i Paris, i synnerhet den senare med så omöjlig musik att dansarna försökt vägra dansa till den och han fick stå i kulisserna under premiären och skrika takten åt dem medan salongen var i uppror; vilka båda tillfällen jag var tacksam för att jag hade missat, men detta ville jag inte missa.

Det blev naturligtvis ett minne för livet då det råkade bli hans avskedsföreställning. För säkerhets skull infann jag mig i god tid och intog en plats där jag utan att göra mig iögonfallande kunde överblicka både scenen och publiken. Det kom ungefär två hundra gäster, och många var lika objudna som jag. Jag noterade fru Nijinskas sirliga gestalt där hon gick bland gästerna och sina vänner för att hälsa dem välkomna. Alla omfattade samma synnerliga spänning av mystifierad förväntan.

Så kom Vaslav Nijinskij in på scenen. Han hade bara sin vanliga danskostym på sig, var helt osminkad och satte sig på en stol mitt på scenen och bara tittade på publiken under fullständig och andlös tystnad. Denna tystnad, då ingenting hände, blev omsider outhärdlig. Publiken satt som hypnotiserad av honom, och jag såg Romola, hans hustru, kasta en ängslig och frågande blick till en äldre herre i publiken, som nickade deltagande. Jag förmodade att han var läkare. Till slut gick Romola fram till den kvinnliga pianisten och bad henne börja spela något. Hon försökte förläget och försiktigt locka Nijinskij till någon form av liv med att spela Chopin och Weber med melodier ur Sylfiderna och Rosendrömmen, men det lyckades inte. Till slut gick Romola själv fram till sin man och bad honom börja dansa för att göra slut på den olidliga spänningen. ”Hur vågar du störa mig?” röt han. ”Jag är ingen maskin. Jag dansar när jag känner för det.”

Hon började nästan gråta, och jag såg hur hon lämnade salen med några närstående. Men när hon väl var ute satte han i gång.

Vad som följde var kanske tidernas makabraste balett. Det var som en modern *happening* från 60-talet, fastän detta var 1918. Han rullade ut några rullar svart och vit sammet och fick tygerna att gestalta ett stort svart kors. Sedan ställde han sig själv i övre ändan med armarna utsträckta och bildade själv ett kors. Sedan talade han.

”Nu skall jag dansa kriget för er, kriget med allt dess lidande, förstörelse och död, kriget som ni människor inte förhindrade och som ni därför står i ansvar för!”

Och han dansade kriget. Han fyllde hela rummet med den lidande och av fasa slagna mänskligheten i makalös gestaltning av varje enskilt fall av krigsoffer,

stupade soldater, krymplingar och lemlästade, terrorn, omänskligheten, hela krigets lössläppta mördarmonster trollade han fram genom ren mimik och dansgestaltning. Jag såg att Romola kommit in igen och hur hon med obeskrivlig fasa bevittnade sin mans infernaliskt hemska virtuositet. Han var världens främste dansare, men vad han dansade var mänsklighetens självdestruktiva väg ner i avgrunden. Jag måste få citera henne själv:

”Virvlande genom osedda rymder förde han de närvarande med sig till kriget, till förödelsen, lidandet och fasan. Och samtidigt var det som om han med sina ställika muskler, sin vighet, sin blixtnabba smidighet såväl som med hela sin inre varelse kämpat för att undgå det ofrånkomliga slutet. Det var en dans för livet mot döden.”

När föreställningen var över och den samtidigt både gudomliga och förfärliga magin hade släppt sitt grepp var det ingen ände på applåderna. Ingen hade sett något liknande förut, och ingen skulle få se något sådant igen. Efteråt vidtog den programenliga tebjudningen, och allt var precis som vanligt igen.

Mig ingav föreställningen en förkrossande insikt i hur djupt det första världskriget hade gått den känslige Vaslav Nijinskij till sinnes, och det var inte bara det första världskriget som drabbat honom och mänskligheten. Han älskade Ryssland, och under sina sju år av turneringsliv i Europa och främmande världsdelar hade han alltid planerat att återvända till Ryssland. Genom revolutionen var detta blivit en omöjlighet. En av de första som bolsjevikerna avrättade, när de med våld tog makten, var baron Dimitrij Gunzburg, den frikostige aristokraten som alltid varit den ryska balettens största och generösaste sponsor. Utan honom hade Djagilev aldrig kunnat föra ut den ryska baletten utomlands. Ej heller Djagilev kunde någonsin återvända, och de aristokratiska och konstnärliga emigranterna var legio: Rachmaninov, Dimitrij Meresjkovskij, Ivan Bunin, Stravinskij, Vladimir Horowitz och tusentals andra.

Efter denna balettföreställning var Romola Nijinska så störd, att hon inte gav sig förrän hon funnit en läkare som hon trodde kunde hjälpa henne. Denne var den framstående psykiatern professor Bleuler i Zürich, en gammal man, som hävdade att sinnessjukdom inte var någonting som kunde utvecklas utan som bara kunde vara medfött. Han menade, att ”geni och sinnessjukdom, det normala och abnorma ligger varandra så nära, att det knappast finns några klart uppdragna gränser mellan de båda tillstånden.” Han fick träffa Vaslav Nijinskij under tio minuter, vilket tydligen var tillräckligt för honom för att med fullständig självsäkerhet diagnosticera ”obotlig sinnessjukdom”. Ingen vet vad som sades mellan dem under de tio minuterna, men det finns skäl att förmoda att Nijinskij med sin oförblommerade uppriktighet lyckades chockera den gamle psykiatern, som knappast var att skämta med. Han organiserade dansörens hämtning följande dag med polisambulans med två tvångsvårdare på initiativ av Romola Nijinska ungerska moder, en skådespelerska, som alltid hatat Nijinskij bara för att han var ryss.

Jag kunde aldrig förstå hur Romola Nijinska kunde låta sig duperas av en gammal läkares nästan paniskt förhastade slutsatser och sin ryssfientliga moders intriger. Det omedelbara resultatet blev naturligtvis att Nijinskij fullständigt gav

tappt och helt drog sig in inom sig själv för att aldrig komma ut igen under sina återstående 33 år. Han hade aldrig varit våldsam mot sin hustru. Tvärtom. När hon sökte sig till professor Bleuler var de i färd med att planera sitt andra barn i hopp om att det skulle bli en son – de hade redan tittat på babykläder.

Tidigare hade Romola engagerat en hemlig skötare, som sällskapat med Nijinskij dagligen under sex veckor utan att avslöja att han var en spion för läkarvetenskapen. Efter sex veckor lämnade han sitt uppdrag med uppfattningen att han inte behövdes då, som han sade till Romola, "hennes man var den klokaste människan i St. Moritz."

Mot professor Bleulers diagnos om obotlig sinnessjukdom kan man ställa Nijinskij's oerhörda arbetsprestationer. Han hade dansat över hela Europa, USA och Sydamerika oavlatligt under sju års tid ofta med balettföreställningar fem kvällar i veckan. Utom det hårda dagliga arbetet med träningen i USA hade han själv stått för scenografin, kläderna och regin till varje balettföreställning, han hade själv komponerat ett antal baletter, av vilka åtminstone "Faunen", "Våroffer" och "Till Eulenspiegel" ofta uppförs ännu idag utom talrika andra baletter, som aldrig uppförts. Han hade uppfunnit en egen koreografisk notskrift som inbegrep alla kroppens rörelser. Han var omåttligt beläst, genommusikalisk och därtill djupt filosofisk. Kan man genomföra ett sådant liv och samtidigt vara obotligt sinnessjuk? Han var bara 27 år när han stämplades som sådan av en gammal professor efter blott en tio minuters intervju.

Jag bara konstaterar fakta."

Göteborg i juni 2015